

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Adami Contzen E Societate Iesv, SS. Theol. Doct.
Commentaria In Qvatvor Sancta Iesv Christi Evangelia**

Contzen, Adam

Coloniæ Agrippinæ, M.DC.XXVI

Quid mulieri Dominus respondet?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83011](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83011)

hanc sint probrosi, non diu futuri sunt; & illos probrosos, & eos p̄latos quorum negligentia impune sunt tales, vindicta corripiet. Hoc sane conitat, neminem a nobis in castra aduersariorum discessisse, nisi ut licentius esset probrosus. Sunt in Catholica Ecclesia peccatores, sunt scandala, nec verus est Ecclesia si in ea scandala non essent, cum esse futura, p̄dictum sit. Inultum tamen est, paucorum vitia totis nationibus imputare. Potro Calvinistarum ea est conditio, ut nihil non improbum ac flagitiosum in eorum coetibus esse possit; nam disciplina eos ad crimen erudit, atq; animat. Quid enim non feille ad adulterium accingeret, cui cr. dere necesse est, se liberum arbitrium non habere: illud ad peccatum cogi, ut resistere non possit, quid aliud de Cupidine suo, eiusque sagittis Genes olim commenta sunt. Hæc igitur doctrina probrosos, quos non innenit, subito facit.

Quantum enim abest, ut adulter ille sit, qui tam verè credit se legem adulteria verantem, nec seruasse, nec posse seruare, quam verè credit nullam adulterium sibi imputatum iri? Hinc mox à principio flagitia illa in Calvinismum inundarunt. Erasmus Tom. 9. ad fratres Germaniæ inferioris.

§. 5. Hoc percussis responso abeunt v. 9. Vbi in Greco additur, *καὶ τὸ πρῶτον ἐπισημασθε τοὺς ἁμαρτωλοὺς*, ut à conscientia redarguit, quod verus interpretes non legit. In quibusdam deest, *ὅτι τὸ πρῶτον ἐπισημασθε τοὺς ἁμαρτωλοὺς*. Sen u scelerum tacti sunt, quali solent impij, cum aliquando ad se redeunt, itaq; sollicitudine & metu, obliu accusacionis, p̄uaricantur, & sese subducunt.

VERSUS IO. II.

Erigens autem se Iesus, dixit ei, Mulier, ubi sunt qui te accusabant? nemo te condemnauit? &c.

QVÆSTIO I.

Quid mulieri Dominus respondet?

§. 1. PRIMO beneficium à se mulieri collatum ostendit, cum querit ubi sint accusatores; nã magna spes reo oboritur, si causam deserat accusator. Varie legitur in Greco. Aliqui codices *ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν*, dicit ipsi, mulier. Alii, *ἐπὶ τῶν ἁμαρτωλῶν*, dicit: mulier. in alijs deest, *ἐπὶ τῶν ἁμαρτωλῶν*. Deinde querit, an nemo damnauit, ubi querit de sententia iudiciali, & efficace, non p̄uatis iudicijs. Nondum autem eo peruenerat, ut damnarent; nam sua cuique cūpa cum toto horrore, & spurcitia in faciem ingesta alieni delicti curam excullit.

§. 2. Ne ego te condemnabo, inquit. *Quid est Domine? querit Augustinus et act. 33. Fuit ergo peccator? Non plane. Ita attende quod sequitur. Vnde, deinceps noli peccare. Ergo & Dominus damnauit sed peccatum, non hominem: nam si peccatorum fautor esset, diceret, nec ego te condemnabo, vnde & vult vult: de mea liberatione esto securus, ego quantumcumque peccaueris, te ab omni pena etiam gehenna & inferni terribilibus libero. Non hoc dixit.*

Ex quo concludit, non esse sperandum fore peccata impunia. Mansuetum esse Dominum sed tamen etiam iustum. Nec ergo desperandum, nec p̄sumendum.

Ambrosius Epist. 51. libr. 6. Ad Studium iudicem, hoc eum exemplo ad clementiam hortatur. pag. 310. Quod Dominus memor clementiæ adulteram non damnet. Sed ad emendationem adhortetur.

Et Epistola 52. eandem commendat, inclinât Christus caput cum accusatur, eleuat, cum defecit accusa-

tor. Et generatim contra omnes Zwingianos concludit. Ita nullum damnari vult, absolui omnes. Nec omittendam, quod ex interrogatione Christi elicit argumentam contra veteres, & nouos agnoetas. Vide eum editione Antverpiana p. 312.

§. 3. Duo nati sunt obfreticante Satana ex hisce tam salutaribus verbis errores. Quidam enim adulterij negarunt esse peccatum damnabile, quod adulteram Christus non condemnet. Alii negant capitali sententia adulteros puniendos, quod hoc Christus non faciat. Ita etiam apud Calvinum nonnulli. Quos quidem Scriptura non adiuuat, sed quando Calviniani sunt, ipsorum hæresis, quæ ad libidines accendit, à pœna excusat. Nempe quod non possint non adulterari. Quantum quidem sit peccatum adulterium sæpe Scriptura inculcat, & nos in eorum locorum consideratione exposuimus. Salubre etiam Republicarum institutum est, ut gladio vindicetur. Quod Christus mulierem non damnauit, non fecit id quod vel illa mortem merita non esset, vel non veller magistratus pudicitiam matrimoniorum gladio virore sancire, sed quod ipse venerat redemptor, non iudex, & damnator. Simul tamen, & hoc monet, non esse necesse ut omnibus adulteris mors inferatur leniore aliquando pœna licere defungi. Ambr. Epistol. 52. lib. 6. ad Studium nobilem. Damnationem igitur fugit, non fautor adulterij sed vocacionis suæ memor, quod erat saluare animas non perdere.

Adulterij est mortale peccatum.

§. 4. Calvinus orthodoxos calumniatur, sed ita euidenter errat, ut malam causam mendacio facit pessimam. [Atqui hæc est Papalis Theologia, Christus hoc loco legem gratiæ attulisse, qua detur adulteris impunitas, & cum gratiam qualem nobis ubiq; commendat Euangelij doctrina, modis omnibus delere conentur ex animis hominum: hac sola in parte legem gratiæ sonore prædicant. Cui istud, nisi ut efficiant libidine toros fere omnes impune contaminent? Hoc profectum est diabolico illo ecclibatu, ut promiscue scortentur, quibus legitimam vxorem habere non licet.]

Respondeo. Totam Theologiam Papalem in eo esse ut doceat, omnia peccata per gratiam remitti, non modo adulteris, sed pœnitentibus. Nullum Theologum esse, ne vnum quidem ex omnibus, qui villo loco Scripturæ impunitatem adulteriorum datam aut promissam dicat; & quamuis pœnitentes absoluat confessarius, diuersa tamen sunt fora iudicij ciuilibus, & spiritalibus. Maleficos pœnitentes absoluit sacerdos, iudex pœnæ addicit. Nec enim Ecclesia publica exempla, & terrorem iustitiæ auferre solet. Quantum vero iniuriâ faciat Catholicis dum asserit eos docere, gratiam hic datam, qua adulteria sint impunia; duobus modis ostenditur. I. Quia ut dixi, ne vnum quidem, qui id doceat, nec ille nec tota colluuius Calviniana potest nominare. Deinde quia leges Ecclesiæ, omnes doctores contrarium ostendunt. Quis vero credat post tot canonum decreta, Theologorum disputationes, iudicij executiones in Ecclesia Catholica, posse hominem inueniri tam proicctâ impudentiæ, & stoliditatis, qui Theologiam Papalem diceret impunitatem adulterij dare: legatus canonicum. 32. q. 4. nemo & q. 6. indignatur. & q. 1. Lex. §. Non ergo & 81. distinct. Si quis clericus adulterasse aut confessus, aut conuictus fuerit, depositus ab officio. communiōne concessa, in monasterio toto vite sue tempore deturatur.

Ecclesia dicit adulterij dare.

Pœnæ sane adulterantium plurimæ sunt in legibus Ecclesiæ. Nam dotem perdit adultera. Ioan. Lupus rubrica de donat. inter virum & vxorē. Sanches l. 10. de diuortio. Disp. 8. Perdit & Parapherna, ut omnes confitentur. Criminaliter etiam accusari potest, & iudicari, non tamen à iudice Ecclesiastico sanguinis enim

iudicium non exercet. Sic Anton. c. cum sit. de foro com-
pet. num. 16.

Adulteris magna proposita est pœna. Ancyranum
Concilium c. 20. Si cuius vxor adultera fuerit, vel si ipse
adulterium commiserit, septem annorum penitentia oportet i-
psam perfectionem consequi secundum primos gradus. Con-
cilium Eliberinum c. 64. 65. 69. quinquennio pœni-
tentiam definit.

Concilium Constantin. 3. & dictum generale 6. in
Trullo. c. 87. Quæ maritum reliquit est adultera. si venerit
ad alium, vt vult sacer & diuinus Basilius, qui ex Hieremia
Propheta optime hoc collegit: Quod si alij viro vxor fuerit, ad
maritum suum non conuertetur, sed polluta polluetur, & rur-
sus: Qui autem detinet adulteram, est & insipiens & impius.
Si ita præter rationem à marito recessisse visa sit, ille quidem ve-
nia dignus est, hæc verò pœna. Illi autem venia dabitur, vt Ec-
clesia communice. Sed is qui legitime sibi datam vxorem re-
linquit, & aliam ducit, & Domini sententia est adulterij iudi-
cio obnoxius. A Patribus enim nostris statutum est vt qui sunt
eiusmodi, annum desistant, biennio audiant, tertio anno subster-
nantur, & septimo cum fidelibus consistant, & sic oblatione di-
gni habeantur, si cum lacrymis penitentiam egerint.

Hæc illi non decreta quidem morti, sententia, sed
tamen ostendit illos Episcopos matrimoniorum san-
ctitatem magni fecisse. Quod vero exstarent non
licere adulteram retinere, id non probatur, potest
enim reconciliari.

Concilium Narbonense singulis dominicis diebus
adulterose excommunicat. cap. 6. Vide & Concilium
Wormatiense cap. 44. & Metense primum, capit. 7.
Concil. Meldense. c. 74.

Pontifex
vindex ad-
ulteriorum.
Quod si plura quispiam desideret. legat Epistolam
Nico. ai Pontificis ad Lotharium, aliorumque; ad alios,
& dicet profecto, vitæ periculo regum adulteria à
Pontificibus vindicari solita.

At cùm mors non decernitur lege Ecclesiastica?

Respondeo mortis id non esse, non solet causa san-
guinis ventilari à sacerdotibus eorum consilio. Cum
criminalis est accusatio formæ ciuile petitur, actio da-
tur à prætore, non Episcopo. Penitentia alia datur vi-
uentibus, non imperatur in ærius. Lex vetus morte
multabat, lex noua ad penitentiam hortatur, & mor-
tis administrationem illi relinquit, qui gladium non
frustra portat. Notauit hoc olim Iustinus respons. ad
q. 97. p. 350. 30.

Scorus quidem adulteria in nouo Testamento, &
furta capitis pœna multanda negat, vtum illi &
Theologi & iurisperiti contradicunt, & omnium Re-
publicarum experientia, atque vltus. Mirati sumus autem
paucos quosdam id sensisse, quamuis velint
impunita, sed tantum sanguine munda vetant. A ca-
pitis pœna potest eximi adulterium, sicut & alia quæ-
dam flagitia: nec eadem ratio est veneficiorum, & la-
trociniarum: certe nec Dauid, nec Bethsabæ capite
penas luit. In alio itaque extremo sunt Caluinus
& alii qui negant adulteris pœnam mortis remitti
posse.

Iniquissime igitur accusamur de lenocinio, & adul-
terorum patrocinio, calumniatorem, leges, & experi-
entia quotidiana refutat. Et accusamur ab illis, qui ne-
gant se legem Dei seruare posse. Nos Christi verba
obseruamus. illi dicente Domino: iam amplius noli pec-
care, respondent liberrima proterua legem tuam tu
seruato, nos seruare non possumus, porro peccamus,
& peccabimus, sed peccata nostra non imputabitur,
adulterabimur, sed probata nostra teges, tua ius-
tissima, nostra iniustitia est, tu velamen nostra nequitia,
tu denique patronus libidinum, vt sine pudore liceat,
quod vitari non potest.

§. 6. Alter error est ex Luthero de captiuit. Baby-
lonica. Mulieri Christus duntaxat imperat, ne velit

amplius peccare, vt dicitur in vobis iuxta n. quod dicitur. Et iam
amplius noli peccare, vel, ex nunc amplius noli peccare.
Quamuis dicitur in vobis à quibusdam deest exemplaribus.
Hæc quidem Christus. At vero hinc nequaquam con-
sequitur, vel penitentiam sola emendatione consta-
re, vel nullam in Sacramento penitentia requiri sa-
tisfactionem. Tres enim solutiones adducit Bellar-
minus. Primo non constare an Dominus eam à pec-
catis, an à sola pœna lapidationis absoluerit. Deinde
si à peccato absoluit tantum esse contitionem po-
tuisse, vt alia satisfactione opus non fuerit. Denique
Christum absoluta potestate, sacerdotes ministerialiter,
& quam iuxta leges sibi traditas exercent, potestate
peccata remittere.

Nec contra primum obiectiones quicquam effi-
ciunt. Nam aliud Christus non dicit; quam nec ego te
condemnabo. nempe eo significato quo quæserat; ne-
mote condemnauit; & quo illa condemnari meue-
bat. Mirum vero est hæreticos: hic oblitere Bellar-
mino, cum ipsorum primates locum sic exponant,
Nam Mulculus asserit: si non condemnatum à quo-
quam legitimo iudice, &c. Sed hanc responsum
dari oportuit propter astutiam plebem, ne videretur
pœna consistere.

Caluinus: [Non refertur hic simplex Christi ab-
olutio, sed quod mulierem liberam dimitteret. Et Bre-
uius. Magister atque iurum relinquo: sed cum ille inde-
mnatam relinquerit, nec ego te condemnabo.] In
hunc enim vsum veni, vt remittam peccata. Hoc me
munitus est, vt seruum, non vt condemnem. Et Calui-
nus. [Neque mirum, nihil enim sua persona alienum
suscipere veluit. Missus erat à Patre ad eum perdit, s
ergo vocationis suæ memot, mulierem hortatur ad
penitentiam, & gratia præmissione illam subleuat.]
Ex quo non potest certo statui Christum eam iustifi-
casse, egenerasse.

Si igitur Christus hoc solum negat se acturum, vt interuen-
non condemnet, nec partes iudicis suscipiat, non po-
test conuinci eam penituisse, & peccato liberatam, penitentia
sed lapidationi non addictam à Christo, & de vitæ
emendatione monitam.

Credibile tamen est mulierem pœna, & confusio-
ne publicati delicti percussam, tum vero Christi gra-
tia donatam, verum dolorem de peccatis, & studium
emendationis concepisse. Sic enim & Augustinus, &
alii interpretes sentiunt. Augustin. in lib. 2. cap. 6. & 7. de
adulteris coniugii. Nunc autem postquam Christus
adultera, Nec ego te condemnabo, vnde deinceps noli peccare.
quis non intelligat debere ignorare maritum, quod videt igno-
uisse Dominum amorum, nec iam se debere adulteram dicere,
cuius penitentia trimen diuina crederet miseratione dolum. Sed
hoc videlicet infidelium sensus exhorret, ita vt nonnulli modi-
ca, vel potius inimici veræ fidei, credo merentes peccandi im-
punitatem dari mulieribus suis, illud quod de adultera
indulgentia Dominus fecit, auferrent de cordibus suis: quasi
permissionem peccandi tribuerit qui dixit, deinceps noli
peccare: aut ideo non debuerit mulier à medico Deo illum pec-
cati remissione sanari, ne offenderentur infirmi.

Cum igitur vere penitentem videret, ad constan-
tiam in bono opere hortatur, nec modo adulterium,
sed alia etiam peccata vitare iubet. Quod seruo fa-
ctura esse, non possunt, hæretici credere, qui se negant
præcepta Dei seruare posse.

§. 7. De Christi autem potestate in remittendis
peccatis dubitare nefas est; Ille enim sine Sacramen-
tis omnia remittere potuit, alia est sacerdotum condi-
tio, qui tantum nomina præscripserunt. Est autem Christus
contritio, dolor & displicentia criminis, quam Do-
minus non excludit, cum verat amplius peccare. Quis peccata
Caluinus vs suos arguat, etiam præteriti temporis me-
moriam hic esse mouet. [Postremo tametsi ex hor-
tatio

hinc in posterum tempus respicit, simul tamen peccatores superioris memorie humiliat. Si vere humiliat, ergo hoc agit, vt cum detestatione, & dolore vite recordentur pristinae, se que eo modo ad diligentius Deo feruendum excitent.

VERSVS 12.

Iterum ergo locutus est eis Iesus, dicens: Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitae.

QUESTIO I.

Quomodo Lux mundi?

§. 1. Nonnulli alio ista die dicta existimant. Al- cuius cum precedente connectit hioria. Christumq; censet d unitatem suam probare, ne mi- lux lux 1) m videatur, quod peccata remitteret. Lucem se mundi vocat, cum qui sequitur proinde non ambula- rum in tenebris, sed lumen vitae habiturum; Syrus ad- dit sibi. Lux in scripturis crebro Christus dicitur. Psal. 132. vers. 21. 3. Reg. 11. v. 36. 2. Paralyp. 21. v. 7. Isa. 49. v. 6. Luc. 2. vers. 32. Quin etiam Messiam suum lu- cem ludaei appellabant. De messia enim interpe- rantur illud Psal. 35. Et in lumine tuo videbimus lu- men. Sic R. Iohann. n. Factum est in quodam homine: vt cum in nocte lacer nam accenderet: exingueretur. Et cum i- terum atque iterum eam accendisset, dixit. Quoniam labora- tis ambulans: Sustinebo donec sol oriatur. Sic Israel cum in Aegypto serui facti fuissent: steterunt Moses & Aaron: & re- tione uni eos. Rursus in seruitutem redacti sunt in diebus Si- fara & eos redemit Barac & Debora. A Madianitis vero Ge- don. Et sic per manus Samgar. Sic etiam per manus cuiusli- bet Iudicum a seruitute redempti sunt. Iterum serui facti in Babilonia, per manus Anania Missaelis & Azaria redempti fuerunt. Et demum per Edom redacti sunt in seruitutem. Di- xerunt ergo Israel. Ecce lassati sumus in subugationibus, & redempti in seruitute: modo subugati, modo redempti. Iam non querimus vltius: illucescat nobis caro & sanguis. Sed Deus sanctus & benedictus ipse in substantia. Sicut dictum est Psal- mo. 117. Deus Dominus & illuxit, vel illucescit nobis. Et iterum Esaias ait 45. cap. Isaiel saluatus erit in Deo, vel per Deum (tetragrammaton) saluatione a- trina.

Eodem R. Al- ba interpretatur signanter se lucem mundi non vnus hominis appellat, nec vnus gentis Prophetam. Vt Ammonius, Leontius, Theodoretus, Chrysoctomus, & ex illis omnes, & Catholici, & Heterodoxi notant, eoque referunt, quod est. Isaias cap. nono, vers. duodecimo, & quadragesimo nono, vers. sexto.

Theophylactus praclare: ον εγω ειμι το φως του κο- σμου φως, εστι φως της σφαιρας, μερικον δηλαδη και μη κενον της λαμπης εχον, αλλα το αληθινον φως, εδδε τα- δηλαδης η παλαιστινη ορις αεροραζωμενον, αλλα το νεομε φως ειμι, και παντων ανθρωπων δεσποτης, και ο ελεμυ ο της σφαιρας ερχομαι, εδδε το σημειον εις φως εδνων.

Id est:

Quia ego sum lux, principalis illa lux, non Prophe- ticum, non partiale & quod ex guam splendorem habeat, sed vera lux, neque Galilaea, neque Palesti- nae terminis finitum. Sed mundi lux sum, & omnium hominum Dominus. Et de me Propheta dixit illud: Ecce posuit te in lucem gentium.

§. 2. Theophylactus contra Nestorium vsurpat,

ostenditque non esse duas in CHR ISTO personas, Christus non enim dicit, in eo esse lucem, sed ipsum esse lu- lux vnus salis.

Vtius & contra Nestorium praesenti dicto. Non enim qui apparebat homo, ipse erat Filius Dei, lux mundi. Non vt Nestorius delirabat, quod in puro homine, habitaret Filius Dei. Apoge. Vnus erat enim, vt dictum est, Maria & Dei Filius.

Lux enim illa Deus est, qui non est eis των αρετων, αλλα δεσποτης & νεομε, non vnus Propheatarum, sed Dominus Vnus Dei mundi, lux primogenia, φως ομοειστα, lux eiusdem cum Patre substantiae.

Eadem etiam opera Manichaeorum in sania retun- ditur, qui Christum delirabant esse solem. Eo quod lux mundi diceretur.

§. 3. Ridiculum est quod Musculus Catholicos insanē subannat, quod luci lucem destinant, quod meridiē candelas accendant, in luce caeci.

Respondeo claro sole diuino honori lumen ac- cendi, vt lucem immensam υπερυψηλιον super- Lucerna coelestem, mortali luce, qua possumus, significa- cendi sa- mus.

Nosque in luce ambulare, non εν τω αυτη, in errore, vt Chrysoctomus ait, aberrare. Nam & in veteri lege, lucernae, & candelabrorum summa erat cu- ra; igne enim tanquam purissimo, supremo, po- tentissimo elemento diuina sanctitas, potestas ac maiestas significatur. Luminis in Ecclesia anti- quus vsus fuit. Aurata candelabra & cereos ob- iicit Laurentio Martyri Tyriannus apud Pruden- tium.

Baptizatis lumen in manus dabatur. B. Hono- rius, in Gemma animae, libro tertio, de Sabbatho Paschae, mox de fonte Eleuatis lumen dare solet, quate- nus splendidis operum lampadibus sponso venientis occur- rant.

Meminit etiam Lucernarum ardentium, quae da- bantur in manus iam Baptizatorum, Gregorius Tu- ron. lib. 5. cap. 11. Nicephorus histor. lib. 3. cap. vlti- mo. Antiquissima illa fuit consuetudo: Gregorius Na- zianzenus de Baptismo.

Brentius etiam fingit, maiores nostros animam a- cturis lumen accendere, vt eo modo demonem ab- sternerent; alios tamen id fecisse fateur, vt mortuos admonerent, ad Christum se reciperent, qui est lux mundi, vera illa est ratio. Superstitio prior nusquam in Ecclesia fando audita est.

§. 4. Brentius etiam cum de sola fide interpreta- tur verba Domini monentis, vt sese sequamur Scri- pturas deprauat.

Fallit inops & mentis, & veri, Vbiquitarianum Magister. Sequi Christum hoc loco est credere, est d ligere, bene operari. Qui enim non diligit fratrem in tenebris manet, & qui malum facit, in luce non versatur. Deus autem lux est, & tenebrae in eo non sunt vlla. Peccata autem tenebrae sunt, quae in Deo esse non possunt, nec in amicis Dei. Sequi Christum est opera Christi facere.

Ita interpretatur Cyprianus. Ep. 63. Nam si sacerdo- tes Dei & Christi sumus, non inuenio quem magis sequi quam Deum & Christum debeamus; quando ipse in Euangelio ma- xime dicat: Ego sum lumen saeculi. Qui me secutus fuerit, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitae. Ne er- go in tenebris ambulemus, Christum sequi & prae- cepta eius obseruare debemus.

Multis idem exponit Gregorius Nazianzenus de Baptismo, qui in principio Christum lumen esse de- monstrat. Deum summum lumen, angelos secun- dum, tertium hominis rationem. Deinde luminis nos participes esse iubet.

Et Dionysius de diuinis nominibus cur D E V S lux

Christus lux vnus salis.

Vnus Dei & Maria filius.

Lucerna coelestem, mortali luce, qua possumus, significa- cendi sa- mus.

Brentius deprauat Scripturas.